

tako nespametno i protipostavno samosilje toga čudnoga gospona, pa jim je odgovoril: Nur tajč, nur tajč, tajč ist prot! — Divjakom američanskim i črnim zamorcom srednje Afrike v Hartumu se oznanuje sveta vera v njih materinskem jeziku, — našim siromaškim otročičem slovenskim se pa to doma na Slovenskem ne privošči! Po tem pa pravite, pa ni „Bildunge“ med našim ljudstvom! Od kodi Bože moj! more priti, ako se narod ne podučuje, kakor bi imelo biti!

K mestnim učilnicam, o katerih mislim progovoriti, sčitam (štejem) realke, gimnazije i bogoslovije, v katerih se Slovenci učé. Te učilnice moraju biti tako uravnane, da se slovenski učenci i dijaki v njih nauče popolno pravilno govoriti i pisati po nemečko i ravno tako popolno pravilno govoriti i pisati po slovensko. Dijaki naši moraju imeti priložnost, dobro naučiti se nemščine, zato ker je ona za sada izobraženomu Slovencu neobhodno potrebna, pa ravno tako moraju imeti priložnost, naučiti se popolno pravilno govoriti i pisati po slovensko, ker jinače se človek ne more pričtati med izobražene Slovence. Učilnice mestne, v katerih bi slovenski dijak ne imel priložnosti popolno naučiti se slovenščine, bi ne bile vredne piškavoga oreha. Samo pomislimo, čto bi rekli drugi narodi: Nemci, Italijani i Francuzi, ako bi se v njih učilnicah hotelo učiti vse samo v tujih jezikih, v njih jeziku pa samo malo slovnice pa čitanka? Čto bi rekli oni? — Mi pak rečemo: **Что нечете, да би се činilo вам, не чините ни би нам** (Čto nečete, da bi se činilo vam, ne činite ni vi nam).

Za nemščinu je v teh učilnicah mestnih dosta dobro poskerbljeno i to ostani tako i v napred. Za slovenščinu se je pak skerbela do sada premalo. V gimnazijah naših se uči slovenščine v obče rečeno samo slovnica i se čitaju čitanke (berila) po vseh razredih gimnazijskih. Učenec napreduje po celoj gimnaziji v vseh naukih, izraste v tolikih letih berhek dijak, v slovenščini se pa uči po čitankah vsa ta dolga leta samo čitati (brati)! To je nadležno i dolgočasno učiteljem in dijakom. Cesarska postava, zlata vredna, ukažuje: da se ima dijak na gimnaziji slovenščine tako naučiti, da ju zna popolno pravilno govoriti i pisati. Da se ta postava more dopolniti — i dopolniti bi se imela, ker je zato izdana, — se morata razlagati v realkah za slovenske učence i v gimnazijah za slovenske dijake zunaj slovnice ješče (še) dva druga nauka v slovenskom jeziku; drugače nije moguče dognati učiteljem i učencom dotle, da bi dijaki se naučili popolno pravilno govoriti i pisati po slovensko. — Ravno zato novi cesarski ukaz odredjuje, da se na gimnazijah, nekteri nauki mogu i imaju razlagati tudi v drugom deželnom — za Slovence v slovenskom — jeziku. Jaz tu rečem: za Slovence zato, ker Nemcom ali Italijanom se ima razlagati vse v tistom jeziku, kakor dosada, oni se neimaju nikada siliti s slovenščinoj: **Сила nije никада мила** (Sila nije nikada mila). Ako se pak nekteri Nemci žele iz svoje proste volje učiti našega jezika, se moraju podučevati od deljeno od Slovencev, ker morata biti slovnica i poduk za Slovence po slovensko, za Nemce pa po nemečko.

Ta dva nauka, ktera bi se imela razlagati i učiti v realkah i v gimnazijah po slovensko sta: keršanski nauk i zemljopis. Ostali nauki razlagajte se, kakor do sada. To bi dobro kazalo na obe strani; po keršanskom nauku i zemljopisu bi se mladina izobraževala v slovenščini, po ostalih predmetih pa v nemščini. Je prav škoda, ako se uči deček ali deklica v početnoj učilnici prav pridno keršanskoga nauka i ostalih predmetov i odgovarja po slovensko lepo i gladko, da je veselje poslušati: i sada se pošlje v mestnu učilnicu i tam se uči, vse to pozabljati. Prav je i potrebno je, da se uči v mestnoj učilnici nemščine, pa gotovo je nespametno i škodljivo pozabljati, čto je človek uže znal. Verozakon i zemljopis bi se lahko razlagala po slovenski pri toj priči. Učiteljev ni moguče, da bi nam

manjkalo. Vsaki duhovnik je javni učitelj verozakona; ako podučuje po pridigah i keršanskih naukih javno v cerkvi na pamet, zašto bi ne mogel podučevati v učilnici, kde ima odpertu knjigu pred seboj. Ravno tako lahko je s zemljopisom. Slog je v njem osobito lehek, povedi (Sätze) obično kratke, imena dežel, mest, vesi, gor su jednaka, na Nemškim nemačka, v Sloveniji slovenska, v Italiji italijanska, razlagaj zemljopis v kterom koli jeziku. Knjiga zemljopisna bi se lahko oskerbela, samo bi trebalo, da se to oglasi i pove, kako debela bi imela biti; v malo tednih bi bil spis gotov i sopet po nekterih tednih bi bila knjiga lahko natisnjena.

Pa ne samo zadel slovenščine, nego osobito zadel pobožnosti učencev i dijakov, bi se imel keršanski nauk razlagati Slovencom po slovensko. Sveti verozakon, sveta vera mora človeku v serce seči, ga mora ogreti za vse dobro i pravično; to se pa samo onda zgodi, kadar se verozakon razlaga v sladkom jeziku materinskem; v tujem jeziku razlagan je človeku tuj, serce ostane mlačno i merzlo. Slovencu je verozakon samo tada sveti keršanski nauk, ako se mu razlaga po slovensko, naprotiv ako se mu razlaga v tujem jeziku, je samo neprijeten učivni predmet, je samo reglijon, kakor smo mi to imenovali, i tak reglijon pusti serce merzlo i pusto; k pobožnosti i k pravičnosti pobudjuje tako malo — prosim ne zamerite pobožni Slovenci — mojej besedi — kakor tisti Götterlehr o Jupiterju, Martu, Merkuriju, Bahusu. Po deset, po dvanajst let se valja siromaški slovenski dijak po mestnih učilnicah i ves ta dolgi čas mu nikto nič ni spregovoril v maternim jeziku o keršanskom nauku, nikto se ni potrudil š njim po slovensko pomoliti, ako ravno je imel na kupe učiteljev svetovnih i duhovnih. To je pravo slovensko ubožtvo duhovsko. Kadar se izštudira, douči, ima po takom, opakom podučevanju od svete vere samo toliko, kolikor mu je po osobitoj milosti božje ostalo od toga čto je v mladosti sprijel od svojih pobožnih starejšev i od gospoda kaplana ali fajmoštra. Potle se pa hočo svet ješče neslano čudovati, da se pri nekterom študiranom človeku nekako malo vere najde. Bi moral le čudež biti, da bi to drugače bilo; zadel naopakoga podučevanja Bog čudežev ne bude delal, — pa zbudil bude Bog muže, da budu krepko povzdignuli svoj glas zoper brezbožno podučevanje verozakona v tujem jeziku.

Da ješče jedenkrat ponovim: Slovenščina bi imela biti podučevavni jezik v naših početnih učilnicah za vse, v mestnih učilnicah vsaj za nektere predmete. — Dalje drugu pot.

Matija Majar.

Društvo sv. Mohora.

Poslednji list „Slov. Prijatla“ razglašá o zadevah društva sv. Mohora sledeće:

Pričakovali smo skoraj celo leto, da se bojo naši domorodci zastran društva sv. Mohora oglasili, pa pričakali smo malo, le malokdo se je oglasil. Pa leto se h koncu pomikuje, čakati dalje ne moremo; zatoraj smo se nekteri Slovenci v Celovcu 26. oktobra sošli, se posvetovali in sklenili, kar se kratko tukaj bere:

1. Društvo naj še dalje pri življenju ostane, temveč, ker so nam presvitli knezoškof lavantinski Anton Martin, najvišji varh in najpervi dobrotnik našega društva, pisali to-le: „Möge sich der edle Verein unter einem neuen Protektor eines neuen Aufblühens erfreuen, und nicht aufhören, noch ferner Gutes zu wirken, so wie ich nicht aufhören will, den Segen von Oben für denselben zu erleben“.

2. Poskusili toraj bomo naše društvo še na nogah ohraniti, pa prerodili ga bomo in predstavili na cerkveno polje; zanaprej bode toraj družba ali bratovšina sv. Mohora.

3. Podali smo se h knezoškofu kerškemu, premilost. gospodu Valentinu, in Jih prosili, da naj oni najvišji društveni varh ali protektor biti blagovolijo; dobroserčno so

to opravilo prevzeli in obljubili, storiti kolikor le premorejo. Nove postave ali pravila pregledujejo, so volje, najprej ko mogoče bo, odpustke od sv. očeta papeža naši družbi pridobiti in potem vse prečast. škofijstva slovenskih kronovin prijazno povabiti in prositi, da naj našo družbo po slovenskih kronovinah priporočajo.

4. Vsem čč. družnikom, ki so za leto 1859 svojo letnino odrajtali, se imajo poslati: „Premišljevanja kersških resnic“ od slavnega Humberta in še nekaj drugih družtvenih knjig. Samo iskreni domorodci, katerim ni mar za nekaj krajcarjev, so ostali do letos zvesto pri družtvu našem; zatoraj mislimo, da jim bo prav, ako jim malo manj pošljemo in si tako malo več za matico nove družbe prihranimo. — Te dni bomo jeli razpošiljati.

5. Po cesarskih postavah se naj visokemu deželnemu poglavarstvu naznani, da se je letnina od treh goldinarjev na en goldinar avstrijske veljave znižala, in da se bo družtvo v bratovščino preuredilo, kar se bo ob svojem času višjim oblastnijam na znanje dalo.

6. Družba bo izdajala vsako leto:

a) dvoje „slovenskih večernic“, namenjenih za priproste, kmečke ljudi, ki bodo obsegale mične povesti, čedne pesmice, zanimive obraze iz življenja raznih narodov, mnogotere poduke o natoroznanskih resnicah in druge reči za poduk in kratek čas mladim in starim;

b) majhen družbin „koledarček“, ki bo zapopal, razun navadne pratike in drugega podučnega in kratkočasnega berila, imenik častitih družnikov in vse družbine račune in druge naznanila; in

c) kolikor bodo pripuščale durne moči, še kake druge bukve, priprostemu kmetu v podučenje ali častiti duhovščini v djansko rabo. Razpošiljale se bodo bukve trikrat v letu po tistem potu, po katerem jih vsak družnik dobivati želi. Vsi spisi, ki jih misli družba na svitlo dati, morajo pa v čisti, lahko umevni slovenščini zloženi in po kakem visokočastitem škofijstvu poterjeni biti. (Konec sl.)

Razjasnilo.

Kaj je „interdikt“ ali „prepoved“?

Oziroma na „novičarja iz Sardinije“ v 45. listu „Novic“ smo prejeli iz častitljive roke sledeči popravek po zakoniku „Jus kanonikum“:

„Interdikt je prepoved, po kateri cerkvena oblast gledé na kak kraj ali kako osebo prepove sv. zakramente, kateri niso k izveličanju potrebni, očitno (javno) in slovesno deliti, Božjo službo očitno (javno) obhajati, cerkveni pogreb opravljati. Z interdiktom so tedaj le nekatere očitne cerkvene opravila mašnikom prepovedane; ljudje pa, ktere ta prepoved zadeva, niso izobčeni (ekskomunicirani), še manj pa dolžnosti odvezani, deželski gosposki v rečeh, ktere niso pregrešne, pokorni biti. Interdikt je oklican za vso deželo, ali za eno samo mesto, ali za eno cerkev, ali za eno pokopališe, ali za eno osebo. Kadar je oklican za osebo, je mašnikom prepovedano tej osebi deliti sv. zakramente, vpričo te osebe Božjo službo opravljati, ali to osebo s cerkvenim pravilom pokopati, dokler se ta oseba cerkveni oblasti ne podverže; za deželjane pa ostane zapoved, vladarju, za ktereja je interdikt oklican, pokornim biti v vseh rečeh, v katerih so tudi ljudje v družih deržavah svojemu vladarju pokoršino dolžni.“

Dopisi.

Iz Gorice 17. nov. — Perve dni tega mesca se je šolska mladina po dolgih in čeznavadnih šolskih praznikih sopet zbirati začela. Snidilo se je letos toliko otročičev mestnih in kmetiških, da jih je veliko prisiljenih bilo, se spet na deželo verniti, ker mogoče ni bilo, jih toliko sprejeti. Je pač to veselo znamenje, da dandanašnji je tudi kmetu veliko več za izrejo in izobraženje svojih otrok

mar kakor nekdanj, in da za svoje otroke veliko več skerbi kakor marsikak nemaren mestjan, kateremu otroci okoli po ulicah letajo, namesto da bi se tesali v šoli. Hočemo pa naše trudapolno delo serčno začeti in tudi tako dokončati, si moremo ljubega mirú želeti. Bog ga nam daj!

Miha Samic.

Iz Cerknega na Goriškem 19. nov. 17. dan t. m. ste ravno na sred vasi pogorele ena hiša in pa ena štala. Kaj pa je to takega? bi marsikdo zavernil. Tudi jez omenim to majhno nesrečo le zato, da po tej očitni skušnji kmetom pokažem, kolika dobrota so s ceglom pokrite pohišta. Pred 20 leti je ravno tu pogorelo še čez 40 hiš, in letos bi se nam bilo ravno taka zgodila, ako bi ne bilo več poslopj s ceglom kritih. Ant. Jurman.

Iz Ljubljane. V zadnjem listu smo naznanili, da je v Šentjurji nad Kranjem na sv. Martina dan ogenj veliko prebivavcov v neizrečeno škodo in nesrečo pripravil; prosili smo zatega voljo pomoči ubogim pogorelcem. Z veseljem povemo danes, da 11 izmed tistih ljubljanskih gospodov, ki imajo v šentjurski okolici lovstvo (jago) v štantu, je 15. tega mesca ondi lov imelo, in ker so se sami prepričali, kaka revšina da siromake tare, so iz milostljivega serca berž zložili 175 goldinarjev in jih izročili gosp. fajmostru v Šentjurji, naj jih razdelijo med nesrečnike. V imenu pogorelcov jim damo očitno zahvalo.

Iz Ljubljane 20. nov. V dunajskem časniku „Oest. Zeit.“ smo brali spet te dni dopis iz Ljubljane, ki vnovič spričuje, kakošne korespondencije so večjemu delu dunajskih nemških časnikov ljube: natolcuj in psuj pravično in postavno národno reč, to jim je voda na njih mlin, — reci pa, da za jude ne mara dežela, je pa ogenj v strehi! Omenjeni dopis se tako-le glasi: „V včerajšnjem zboru (11. nov.) gimnazijskega učiteljstva je prišel slovenski jezik v prevdarek. Znano je, da je ministerski ukaz zastran učnega jezika tu in tam spet ponovil nekdanje narodne prepire. Tudi tukaj je terjala neka stranka, naj se na vrat na nos slovenski jezik berž vpelje kot učni jezik v tukajšno gimnazijo. Ker se pa to ni zgodilo, se to odlašanje podtikuje večidel nemškim učnikom, ter pravi, da oni so nasprotniki národnih prizadev. In to utegne vzrok biti, da je tukajšno učiteljstvo sklenilo ministerstvu nauka nasvetovati: 1) naj slovenski jezik bode predpisani (obligatni) nauk, in 2) učenci neslovenskih staršev naj se, ako to želé, oprostijo tega učenja. Nekaj je res, kar za omenjeni predlog govori, in to je, da uradniki, ki imajo z ljudstvom opraviti, ne znajo deželnega jezika, in da se tu in tam kramlja pregerda mešanca nemškega in slovenskega jezika, — uno se utegne z učenjem slovenskega jezika odpraviti, — to pa bo ostalo, dokler nemščina, ktera čedalje bolj obveljuje, ne bo prešinila vsega ljudstva.“ — Tako dopisnik ljubljanski. Mi nimamo na to dosti odgovoriti; vsak bravec, ki resnico in pravico ljubi, sam lahko sodi. Pri nas — saj kar je nam znano — ni nobene stranke, ki bi bila sovražnica nemškega jezika; velika pa je tista stranka, ki se poteguje za obveljavo ministerskega ukaza, po katerem se ima v gimnazijah naših brez krivice za nemščino le pravica zgoditi slovenščini. Ministerska stranka je tedaj velika. Ta ministerska stranka, ktero tudi „Novice“ zastopujejo, pazljivo gleda na to, kar se godí v naših gimnazijah gledé na ukaz sl. ministerstva, in dobro vé, da ne nemški učitelji so tisti, ki odbijajo pravico slovenskega jezika, ampak nekteri naši rojaki so njega nasprotniki. Omenjena stranka ni prenapeto nikoli terjala, da že danes ali jutri bi mogel obveljati cesarski ukaz od 8. avgusta; al le to zahteva, da vodstva naših gimnazij že zdaj delajo resne priprave, da se bo uresničil saj prihodnje leto in saj kaka dva nauka razlagala učencom v domačem jeziku. Kaj pa pomeni sklep sl. ljubljanskega gimnazijskega učiteljstva od 11. nov., o katerem dopisnik ljubljanski piše, nam je dosihmal še zastavica, za ktero ne vemo uganjke zato,

latinsko, pa po slovensko recitirati od besede do besede deset božjih, pet cerkvenih zapoved, sedem poglavitnih grehov, šest grehov zoper sv. Duha, devet tujih grehov, toga se je do dobroga odvadil ali pozabil, i ako vse to dobro od slova do slova ješče po slovensko recitirati, povedati zná, toga nisu krive naše gimnazije i bogoslovije. Leta i leta se uči dijak skoro vse predmete po latinsko i po nemečko, — sada pride za kaplana i v jeden mah znaj vse te predmete izverstno po slovensko. Kako je to težko, to ne znam dopovedati, to se mora samo grenko skusiti i bridko čutiti. Jaz sem imel od nekada veselje do slovenščine, sem se je rad učil i vadil, — i nisem nikak latinski Ciceron, pa odkritoserčno obstojim, da sem od početka svojega duhovškoga službovanja ložeje pridigal po latinsko, nego po slovensko.

Vsega toga pa nisu krivi niti učitelji niti dijaki, nego samo neprikladna osnova učivna, po kojoj se ne razlagaju nauki v tistom jeziku, v kterem moraju slovenski duhovniki uradovati i službovati.

Za nemečke i italijanske bogoslovce su predmeti bogoslovski tako uredjeni gledé podučevavnoga jezika, da se nič lepše želeti ne more; oni moraju znati dva jezika materinski i latinski i obedva se lahko popolnoma naučé; zato ostani za te bogoslovce učivna osnova, kakor do sada.

Za slovenske bogoslovce bi se pak imelo v bogosloviji razlagati i učiti:

po latinsko vse to, čto slovenski duhovnik opravlja po latinsko, to je: obredoslovje (liturgika) i vse, čto zadene obrede svete meša, časoslova, i deljenja svetih sakramentov;

po nemečko vse to, čto slovenski duhovnik opravlja po nemečko, to je: duhovna pisava (geistlicher Geschäftsstil); skusiti bi se mogla duhovna pisava tudi po slovensko; težko bi ne bilo, pa gotovo bi bilo po gospodsko; tudi se nič ne smemo zareči, ali ne budemo nekoliko potrebovali danes ali jutri tudi duhovsku pisavu slovensku.

Nekteri predmeti bi se mogli razlagati ali po latinsko ali po nemečko, kakor je do sada bila navada, ali kakor to zaukaže dotična oblast; taki predmeti su: cerkevno pravdoslovje (jus), uvod v sveto pismo, višje razlaganje svetoga pisma (hermeneutica) i tako dalje.

Po slovensko zadnjič bi se imelo razlagati vse to, čto slovenski duhovnik opravlja po slovensko, to je: resnice verske (dogmatiku), resnice npravne (moralu), nauk pokorničtva (Beichtstuhl), nauk obiskovanja bolnikov (Krankenbesuch), petje slovenskih, med narodom najobičajnjih, cerkvenih pesni, molitve juterne i večerne, pred jedjoj i po jedi i druge pobožnosti. K božjej službi, k pridigam i k keršanskim naukom bi imeli slovenski bogoslovci hoditi v slovensku cerkev.

Začto bi se pa vse to imelo učiti po slovensko?

Samo zato, ker bude slovenski duhovnik moral vse to po slovensko opravljati; zato se mora toga po slovensko učiti i se vaditi, da bude po slovensko dobro znal.

Sada najimenitnejše od vsega:

Društveni jezik slovenskih bogoslovcev bi imel biti v seminišču sovsem slovenski — drugače nije moguće navaditi se gladko govoriti po slovensko; v tem bi imel bogoslovec dobiti vsakoga leta svoj znak (Klasse), pri tem bi se pa ne imelo gledati, kako učeno i kako književno da govori, nego kako rad i kako gladko i lahko da se pogovarja. Te znak bi imel veljati za najimenitnejšega iz vseh znakov drugih predmetov. K čemu bi bila vsa učenost, ako bi slovenščinu herdjava lomil, ako bi se človeku beseda ne odletela?

Vse to bi se dalo vrlo lahko tako osnovati v bogoslovijah i v seminiščih, v kterih su bogoslovci blizo vsi

samo Slovenci, kakor je to v bogosloviji labudskoj i ljubljanskoj; malo težje bi se dalo tako uravnati, kde su bogoslovci različne narodnosti, kakor je to v seminišču celovskom, kde su namešani Slovenci i Nemci, i v Goričkom, kde su Slaveni i Italijani. Pa tudi tū bi lahko se vodili bogoslovci nemečki k pridigam i keršanskim naukom nemečkim, Italijani k italijanskim, Slovenci pa v cerkev slovensku; lahko bi v seminišču se porazdelili po jispah tako, da bi prebivali bogoslovci slovenski vkupa i da bi imeli priložnost v družbi se pogovarjati po slovensko. Nič bi tudi ne bilo nemogućega, da bi nekteri bogoslovski predmeti se razlagali Slovencom po slovensko oddeljeno od Nemcov i Italijanov. Težje bi bilo obrnuti to stvar tako, da bi Slovenci se tudi javno po slovensko moliti i peti navadjali. Pa krepka pravična volja bi si lahko v tem pomagala.

Matija Majar.

Društvo sv. Mohora.

(Konec.)

Da si pa družba lože pridobi dobrih in njeni nameri primernih bukev in spisov, bo plačevala gg. pisavcom izvirne sastavke po 9 gold. za tiskano pôlo v majhni obliki kakor jo kaže molitevna knjiga (Marije rožincvet), poslovenjene pa po 6 gold.; če se bodo pa tiskali na veliki osmerki, jim bo dajala za pôlo po 3 gold. več.

V družbo sv. Mohora mora stopiti vsakdo brez razločka stanú in starosti. Družniki so pa: a) letni in b) dosmertni.

a) Letni družnik postane vsak, kdor plača vsako leto po enem goldinarji v družbino dnarnico; kakor pa hitro za kako leto ne odrajta določenega plačila, neha spet družnik biti za nekaj časa ali za vselej, kakor je njegova volja.

b) Med dosmertne družnike ali utemeljitelje družbe sv. Mohora se pa zapiše vsak, kdor plača v družbino matico v kovanem dnarji ali v bankovcih petnajst goldinarjev na enkrat, ali po 7 gold. 50 kr. vsaj dvakrat v teku enega leta; kdor bi pa svojega polovičnega plačila v družbino matico pred pretekom ustanovljenega obroka ne odrajtal, bi zgubil pravico do njega. S tem plačilom si pridobijo dosmertni družniki pravico do družbinih bukev za vse žive dni, šolske in farne bukvarnice za vse čase svojega obstanka.

Ime vsakega dosmertnega družnika se vpiše v matični zapisnik in se mu pošlje v častno znamenje, da se šteje med utemeljitelje družbe sv. Mohora, listnica s podobo sv. Mohora, ki jo podpišeta razun vodja in tajnika vsaj še dva druga odbornika.

Matica je zakladna glavnica ali zakladni kapital, ki se ga nikdo ne sme dotakniti; le obresti iz matičnega denarja in letnina letnih družnikov se smejo obračati v natiskovanje družbinih bukev in za druge družbine potrebe. Naraščala bo pa matica: a) po vplačilih dosmertnih družnikov; b) po dobrovoljnih darilih; c) po darilih tistih gg. pisavcov, ki družbi svoje spise brez plačila prepuščajo, in d) po tistih denarjih, ki jih bo vsako leto dala kupcijska razprodaja družbinih bukev.

Ta osnova že velja za leto 1860. Prosimo lepo, da se naši domorodci, kterih po vseh slovenskih kronovinah ne manjka, po tem ravnajo že leta 1860! Družbine pravila ali postave, ki bojo obsegale vse bolj na drobno in tenko, naznanimo tedaj, ko bode ta reč celó do konca dognana in poravnana; gotovo se to zgodi skoraj. —

Z veseljem naznanjajo tudi „Novice“ svojim bravcom to pre naredbo društva sv. Mohora, ker ta pot, ki jo misli sl. društvo o napravi svojih knjižic vprihodnje nastopiti, in pa manjše plačilo družbenikov, se ujema popolnoma s tem, kar so one že pred štirimi leti svetovale. Sedaj bo šlo le za to, da se po oglašanih pravilih dobre reči vsake verste izberajo, — da nobena če tudi dobra reč ne bo pred oigla,

— in da bo vse pisano v čednem domačem jeziku. Vredništvu je izročena lepa naloga in tudi ne pretežka; nadjamo se, da jo bo hvalevredno doverševalo. Družbenikov pa gotovo manjkalo ne bode, ker ne le domoljubi vsi bojo radi položili bankovec vsako leto na oltar domovine, podpiraje blagi namen, — pa tudi vsi naši bolj omikani kmetje bojo zmagali leto in dan en goldinarček in radi stopili v društvo, ki jim bo za mali dnar dajalo veliko koristnega in mikavnega berila v dolgih zimskih večerih in pa v nedeljah in praznikih. Dobro srečo tedaj in vesel začetek!

Slovstvo domače.

Koledar slovenski za prestopno leto 1860. Spisal Peter Hitzinger, farnik postojnski. V Ljubljani založil Janex Giontini. Natisnil J. Rudolf Milic.

Koledar slovenski in Pratika sta za prihodnje leto edina koledarja domača. O „Pratiki“ bomo drugo pot govorili, danes naj omenimo „Koledarja slovenskega“, ktere pisatelj so, kakor za letošnje leto, tako tudi za prihodnje prečastiti sedanji tehant postojnski, gospod Peter Hicinger. Hvalo, katero smo lani dali temu koledarju, moremo brez ovinkov dati tudi letošnjemu. Prav praktične bukvice so za mnogoverstne potrebe djanskega življenja skozi celo leto; — s temi kratkimi besedami je po naših mislih najbolje zaznamovana vrednost tega koledarja, kateri kakor lanski razpada v 4 dele: prvi je zvezdoznanski, drugi zgodovinski in zemljopisni, tretji gospodarski, opravični in potni, četrta podučni in zabavni (kratkočasni). Osnova je tedaj popolnoma taka kakor je lanska bila; le sèm ter tje se nahaja kakošna prememba, kakor so jo gospod izdajatelj za potrebno spoznali in tudi dobro zadeli. Tako, na priliko, so „premembe na nebesu“ lani na strani vsakemu mescu pridjane, letos sestavljene v prvem, to je, zvezdoznanskem delu, in na njih prejšnje mesto je stopil zgodovinski pametnik, ki pripoveduje nekatere najimenitnije prigodbe celega sveta od najstarejših do najnovejših časov. Ni skoraj reči, ki je človek za to ali uno djansko rabo potrebuje, da bi je ne našel v tem koledarju, — za to mu gré po pravici čast praktičnega kazala, katero človek kakoršnega koli stanú vsaki hip potrebuje. Namesto dvajset bukev premetovati in iskati, česar nam je včasih vediti treba, imamo v koledarju tem vse pri rokah. Da pri takošni obširnosti mora vse na kratko rečeno biti, je gotovo. In tako bo „Koledar slovenski“ spet letos po vseh slovenskih deželah prijatlov na kupe našel, kakor jih je res tudi vreden po celi svoji notranji osnovi in po lični unanji podobi, ki mu jo je tiskar gospod Milic dal. Gospodu Giontini-tu, verlemu podporniku slovenskega slovstva, paziz serca vošimo „dobro srečo!“ Le nekaj bi želeli, da bi vprihodnje drugač bilo: namreč to, da bi se slovenskim knjigam ne pridvale podobšine z nemškimi napisi. Napis „Viaduct zu Franzensdorf“ se prilega „Koledarju slovenskemu“ ravno tako, kakor če bi nemškemu „Kalender“ pridjali podobo s slovenskim napisom: „Most v Borovnici“. Nobenemu to ne bo prav, ker vsak vidi, da ni za-njega narejeno.

Dopisi.

Iz J. na Štajarskem. V 45. listu „Novic“ je neki gosp. dopisnik prigodbo „o biljah za živega“ si razjasniti prizadeval. Ker pa to razjasnilo spet razjasnila potrebuje, da prvi pisatelj po krivici na laži ne ostane, naj Vam samo to povem, da Tone še to uro živi, kar se pa iz dopisa v 45. listu povzeti ne more, in da bilje so bile na vsako vižo prezgodaj. Naglica nikoli ni dobra! V.

Iz Gorice 25. nov. („Sej“ in „saj“). Ni čuda, ako se napčno razume, kar se napčno pove. Kaj takega se je zgodilo nedavno v neki vasi tukaj na Goriskem. Sni-

dilo se je eno nedeljo večer več fantinov v ondašnji kerčmi, kjer so že pozno ponoči eden drugemu napivali, pesmi prepevali in mnoge burke uganjali. Ko se jim je vince že zlo v glavo zakadilo, si kave (kofeta) napraviti velijo, ktera navadno vinjene možgane izvedruje. Kerčmar, kateri kave doma imel ni, pokliče hčerko in jo kar hitro v štacuno po njo pošlje. Kerčmar je po svojem narečji besedo „sej“ vselej „saj“ izgovoril. Reče tedaj hčerki: „Marijanca, teci hitro v štacuno in prosi štacunarja, naj ti en funt kave dá, ako ti je pa en funt dati ne more, naj ti pa saj pol funta dá“. Eden ponočnih pajdašev, ki je ravno blizo vrat sedel, sliši, da je kerčmar hčer po saj v štacuno poslal. V tem hipu pové svojim tovaršem, da jim kerčmar namesto černe kave saj skuhati hoče; kar hitro izza mize skočijo in nad kerčmarja planejo, ter ga tako dolgo sèm ter tje sučejo, dokler mu ni večja moč na pomoč prihitela. M. S.

Iz Notranjskega 19. nov. — Druga nadloga je povodinj, ki je pri nas kaj navadna, in srečno leto se imenovati zamore, če nas ne obiskuje. — Na Notranjskem, posebno v ložki okoli, so v zemlji večidel votline in globine, po katerih se voda iz zemlje in zopet v zemljo pretaka. V ložki dolini je potok pod imenom „veliki Oberh“, ki pri Verhinškem mlinu spod zemlje priteče, se z „malim Oberhom“, ki blizo šneperskega grada izvira, zedini, in teče poleg Dan sopet v zemljo, kjer je mnogo požeravnic in globin. Ta potok „Oberh“ naraste ob deževnem času tako, da skoraj polovico dolnje ložke fare potopi, in posebno Podobcom, Nadleščanom, Podcerkljanom in Dancom silno škodo dela. — Od kod pa tolika povodinj? Lejte! ob deževnem vremenu se voda, ko je popred visoke obloške in potoške planjave potopila, steka po podzemeljskih žoltnih v ložko dolino; ker pa danske požeravnice in globine ne morejo toliko vode sproti požirati, kolikor je priteče, začne voda nazaj stopati, in potopi loke, travnike, njive, in če je huda povodinj, tudi v imenovane vasi pride in prežene polovico prebivavcov s živino vred iz njih hiš. V dansko golobino se valí voda s strašnim šumenjem, dokler je ne napolne, in unkraj „Gologorice“ po blizo pol ure dolgim podzemeljskem teku, privrè zopet na dan v zglatve jezera. — Ali bi se dalo tem povodnjam nekoliko v okom priti? Jez in mnogo drugih, ki kraj in zemljo poznamo, menimo da. — Kako pa? — Potreba je požeravnice in jarke trebiti, da se more voda nagleje odtekat. Ako človek pregleduje jame pri Danah, in v veliko golobino gré, vidi koliko šare, lesa itd. je notri; vse to zamašuje vodotoke, da se voda ne more odtekat; posebno tiste jarke in žoltna blizo danske vasi, kamor se voda iz cele fare steka. Na vso moč vam priporočam, Ložanje, poprimite se tega dela! Zedinjena moč je velika moč. Pojte najpopred v Retije, iztrebite ondašne jarke in požeravnice, potem strugo poleg ternjenih njiv, v lepi Dol, v Terzne, — našli boste mnogo požeravnikov z blatom, s lesom in drugo šaro zasutih. Te je treba trebiti; tudi je potreba napraviti prekop do velike golobine, da se bo voda hitrejše odtekala; pred njo pa velike grable narediti, da voda ne more kercljev, žaganic, germovja itd. va-njo nanašati. Golobino in nje vodotoke razširiti more pa le umetna roka; treba bi bilo take umetne kopače najeti. Pa tudi Oberh v jezeru bi se mogel raztrebiti, da bi voda iz danske okolice hitrejše odtekala. — Ko to priporočam, se spominjam, da je tudi neki gospod Ložan v „Novicah“ leta 1856 v listu 12 svojim nekdanjim sosedom ravno to trebljenje iskreno priporočal, — al zastonj, bojim se, da ravno tako bi tudi ta moj opomin ne bil glas upijočega v puščavi.*) Škoda, da na trebljenje jarkov in požeravnikov prebivavci ložke doline celó nič ne mislijo, da se velikoveč bojé tega dela. Taka bo tudi zanaprej, ako ta silno potrebna in dobrotljiva

*) V ravno tej zadevi nam je obljubljen tudi še od druge strani natančen spis; Bog daj, da bi vsi skupaj mogli kaj opraviti. Vred.